

ВЕКОВНА ИСКУСТВА У ЗАШТИТИ РАЗНИХ ОБЛИКА ЗАПИСА АРХИВСКЕ ГРАЂЕ КАО ЈЕДАН ОД ПРЕДУСЛОВА ЗА ЊЕНО ЗАКОНСКО УРЕЂЕЊЕ

*Не покушавај да тврдиш оно
што не можеш да докажеш.*

Анстракт: Трагови архивистике сежу у далеку прошлост. Свест о чувању и заштити архивске грађе мењала се од времена до времена, зависно од друштвених прилика. Архивска грађа представља најважнији траг људског друштва из прошлости, који се организовано чува и аутентично сведочи о постојању одређених радњи, догађаја и процеса. Велика количина архивске грађе из ранијих векова је сачувана, иако није увек постојало архивско законодавство. Логично је запитати се које су то природне и друштвене силе допринеле да се та грађа спаси све до данашњих дана. И заиста, право је умеће било сачувати ту архивску грађу. Данас је основни стуб успешног обављања архивске делатности у свакој држави архивско законодавство. Доношењем и применом архивског законодавства умрежавају се архивске институције и уређују начин управљања, заштита, валоризација, дигитализација и коришћење архивске грађе.

На просторима бивше СФРЈ донето је стотињак законских и подзаконских прописа, што је најчешће резултат промена устава и системских закона.

Аутор наводи забележене изјаве или објављене цитате великих угледника науке и културе о архивима и архивској грађи.

Кључне речи: Цицерон, Његош, Тесла, архиви, искуство у поступању са архивском грађом, архивска грађа, архивски нормативизам, амфирмација и популаризација архива и архивске грађе.

Четири великана светских простора у раздобљу од преко двадесет векова изrekli су или записали мисли које се и данас прихватају и поштују. Стога је потребно и сматрамо исправним да се послужимо изрекама четворице великана, и то Цицерона, чувеног римског државника, беседника и писца из другог века пре нове ере, Његоша, владике, државника, писца и филозофа из деветнае-

стог века, Николе Тесле, генијалног и непревазиђеног великана на пољу електротехнике из двадесетог века и Ива Андрића, књижевника и нобеловца.

Цицерон је проповедао и записао: *Нека твоја Еминенција за сваку провинцију – да се у градовима уреде јавне зграде у којима би градски чиновници могли смјестити писане споменике, уједно нека изаберу неког ко ће списе чувати, да се не би оштетили и да би их они који их буду тражили могли брзо да пронађу.* Дакле, градски чиновници морају основати архив и, што је до сада у том погледу пропуштено, нека се исправи.

Његош је приликом посете Венецији забележио: *Венеција ме сасвим одушевила, приредили су ми почасту у Венецији као Телемаху у Фокиди, тако је уживала душа ненавикнута на уживање, но и како не би у друштву анђела у откровењу Јелесејских дражи. Трг светог Марка створен је за уживање, канал Гранде за дивљење, а остала Венеција једино за филозофе. Но архиви, ах архиви, богати записи давних прошлих вијекова, они су за мене недостижан идол, који ме магично очарава.*

Тесла, стално присутни геније који је изменио услове људског живота и открио природне законитости, фундаменталиста електротехничких наука, забележио је своје мишљење које се донекле супротставља његовим непревазиђеним научним проналасцима: *Живимо у времену непревазиђених техничких достигнућа која воде све потпуном овладавању природним силама и поништавању времена и простора. Али овај развој премда доприноси нашем комфору, удобности и безбедности егзистенције, не води у правцу праве културе и просвећивања. Напротив, он је деструктиван за идеале. Прави узрок пропадања цивилизације је неспособност људске врсте да реши социјалне, моралне и духовне проблеме.*

Андрић је записао: *Ја и сувише лепих часова и скромних али и радосних открића дугујем архивима и архивским радницима, да не бих, кад год ми се за то укаже прилика, рекао о њима реч истине, и реч похвале, као о потребним и корисним, важним и неопходним друштвеним чиниоцима.*

У архивским просторијама, међу ормарима и полицама пуних тих често потцењиваних хартија, врши се стална служба истини, нашој, људској, релативној истини, која се тешко уочава и осветљава а лако замрачује и губи, али којој ипак морамо верно и истрајно да служимо, ако желимо да наш живот буде на чврстим основама а наша друштвена атмосфера чиста и здрава.

Само неук и неразумни људи могу да сматрају да је прошлост мртва и непрелазним зидом заувек одвојена од садашњости. Истина је, напротив, да је оно што је човек некада мислио и осећао и радио, нераскидиво уткано у оно што ми данас мислимо, радимо и осећамо. Уносити светлост научне истине у догађаје прошлости, значи служити садашњости. Стога архивска документа нису мртва, сива и узалудна као што површним или неупућеним може понекад да изгледа. То су драгоцене сведоци без којих би нам остале непотпуно разу-

мљиве многе појаве у садашњости, без којих не бисмо могли назрети ништа од будућности.

Резиме би могао да гласи: Ако тражиш истину и хоћеш је, буди упоран! Истину ћеш наћи у архиву. Архивски докуменат је не само верификовани свједок истине, већ и најјачи доказ у судском, управном и свим другим поступцима, а са историјско-правног аспекта необорива чињеница. Пред истином архивског документа све заниједи.

Куд ће већих доказа о вредности архивске грађе, објектима где се она похрањује и поступцима њеног коришћења од исказа наведених горостаса науке и мудрости, који су живели и стварали у размаку од двадесет векова, а мишљења им се умногоме подударају. Ми садашњи, како нас називају савремени архивисти, дивимо се далекосежној умности набројаних и многих других заслужних за очување архивске грађе. Те и сличне изјаве имале су психолошки значај за заштиту архивске грађе.

То значи да трагови архивистике сежу у далеку прошлост, а да се свест о чувању и заштити архивске грађе мењала с времена на време, зависно од друштвених прилика. Архивска грађа представља најважнији траг људског друштва из прошлости, који се организовано чува и аутентично сведочи о постојању одређених радњи, процеса и догађаја. Велика количина архивске грађе из ранијих векова је сачувана, иако није увек постојало архивско законодавство. Логично је запитати се које су то природне и друштвене силе допринеле да се та грађа спаси све до данашњих дана. И заиста, право је умеће било сачувати ту архивску грађу.

Стога се не треба чудити и питати како, којим облицима заштите, којом природном силом, утицајем великана и ентузијаста, Божјом вољом на пољу историје, културе и науке, сачувано је огромно културно наслеђе људске цивилизације.¹

Наставак традиционалног рада и деловања није довољан да се одговори на све захтеве и изазове које је модерно друштво поставило пред архиве и архивску службу сваке државе. То треба решити и архивским нормативизмом.

Архивистика се развијала најпре у оквиру јуриспруденције, а потом историје, са којом је дуго била повезана као помоћна историјска наука. Данас

¹ Досадашње цивилизације познају бројне облике записа, односно подлоге на којима су сачувани вековима писани документи. Самим тим уверили смо се у постојаност или, боље речено, трајност тих записа. Историја записа почела је од пећинског или спољњег исписаног камена, па је преко глинених плочица, пергаментна, папируса, папира, фотографије и микрофилма стигла до данашњих електронских записа. Проверена искуства у погледу трајности наведених записа постоје и њихови рокови су нам знани. Међутим, за електронске записе не постоје сигурни показатељи који би нам потврдили колики је њихов рок трајности, нити који су најпогоднији услови чувања, без обзира на то што се фирме које се баве производњом, продајом или смештајем електронских записа утркују у изналажењу наводно "најбољих" система за заштиту архивске грађе. Услови чувања и руковање свим облицима записа су фактори који утичу на њихову трајност и квалитет.

се архивистици скоро свуда у свету признаје посебност, а у многим земљама се сматра посебном науком.

Сматрамо да су битна три периода у развоју архивског законодавства, и то: период када оно није постојало, период када се радило по канцеларијском устројству (државна администрација) и период законодавног уређења заштите архивске грађе. Сваки период имао је неко од оправдања у методологији рада на очувању архивске грађе. Споменућемо само један карактеристичан период из доба Римске империје, када се право римског народа састојало од закона, плебисцита, одлука сената, царских конституција, едиката и одговора учених људи. На тим институтима штитила се и чувала архивска грађа.

На другој страни, увођењем интернета односно трансактивног памћења, као последица се јавља нека врста гашења људског духа. Људи широм света упућени су на интернет, па интернетско памћење прети да преузме изворно људско памћење, чак да елиминише податке меморисане пре коришћења машине. Човек савременог доба почео је да гради помоћу машине однос према самом себи, успостављајући релације са другим људима и природом. Можда ће религиознима бити "омогућено да изграђују свој однос и према Богу" или занесењацима према ванземаљцима.

Може се са сигурношћу рећи да се су сви временски периоди у архивској делатности исказивали и уводили новитете у поступању са архивском грађом са циљем да се она што квалитетније заштити и учини што пре доступном. Навешћемо за пример микрофилмовање архивске грађе, као један од најбезбеднијих облика заштите, који има многе предности у односу на конвенционалну архивску грађу: унапређење функције коришћења брзим доступом, лака покретљивост, чување оригинала, дуги рок трајања, мален смештајни простор, лака евакуација за време рата, ратних опасности и ванредних прилика и др. Микрофилм и данас наилази на велику примену у архивској делатности. Наравно, код увођења тог облика архивских записа у архивима је у почетку било отпора, нарочито од стране традиционалиста.²

Архивска грађа постоји у физичком и електронском облику, а архиви морају бити утемељени законодавством, едукацијом и професионалношћу, а

² Полазницима овогодишње Јесење школе у Трсту (6-th IAS Autumn Archival School 2012) др Петер Павел Класинц, директор Међународног института архивских наука, са седиштем у Трсту, представљајући значај и улогу електронских записа и дигитализацију, компарирајући са новитетима од пре скоро 50 година, између осталог је рекао да смо ми, тада млађа генерација архивиста, водили огорчену битку са традиционалистима, како са руководством архива тако и са надлежним органима управе, имаоцима архивске грађе и другима, да докажемо потребу и вредност микрофилмовања архивске грађе. Иако су нам се чак и подсмевали, ми смо у томе успели. Полазницима Јесење школе то је звучало невероватно и смешно. Др Класинц је завршио своје излагање речима: "Ми, старија генерација, која је или при крају свог радног века или пошла у пензију, прогресивна је јер се не противи увођењу савремених електронских облика записа и увођењу дигитализације у архивску делатност, већ ту неопходну савременост подржавамо, пропагирамо и, што је најбитније, знамо је примењивати".

архивска делатност мора бити изражајна, без обзира на то да ли је реч о конвенционалној или електронској грађи. Треба се подсетити да смо живели и радили и да живимо и радимо у највећој друштвеној и културној револуцији и техничко-технолошком напретку, нарочито израженом крајем прошлог и почетком овог века, периоду који је прескочио етничке, језичке, политичке, верске и социјалне баријере. Нови проналасци су дефинисали модерни свет. Ево неких од њих: компјутери, мобилни телефони, млазни авиони, астронаути-ка и, не баш за срећу, савремено (нуклеарно и друго) оружје.

*Прави путеви су најкраћи
али се понекад кривим путевима пре стигне до циљева.*

Људима који су измислили благодети, олакшали живот и дали многе удобности човечанству, а уједно унели стрепњу и страх, треба одати признање, јер је данас скоро незамисливо битисање у свету без електронске свакодневице. Зар бисмо тако лако долазили до жељених сазнања да није интернета? Ако се за тренутак запитамо какво је стање било пар деценија уназад, учиниће нам се као да смо живели у једном другом времену и изашли из њега као да смо га у сну одживели.

Компјутеризација, телекомуникације и дигитализација учиниле су преокрет у простору и времену. Све је просторно доступно, догађајно сазнајно а временски тренутно.³ Самим тиме сазнајно је и који, у којој количини и у коме архиву се налазе архивски фондови и збирке (архивска грађа), па чак и рокови њихове доступности. То, наравно, није само по себи настало.

Сматрамо да првенствено треба дигитализовати архивску грађу која потиче од најстаријих датума, с тим да се тај поступак обави у целини, због релативно малог броја тих докумената, затим ону која је категорисана као културно добро од великог и изузетног значаја, а потом категорисану архивску грађу, односно грађу која је најчешће предмет истраживања.

Дигитализацију треба увести и у науци, просвети, привреди, како код оних институција и предузећа која редовно и успешно послују, тако и у случајевима њиховог стечаја, ликвидације и других облика трансформације.⁴

³ Сличан случај је и са књигама. Млади људи, ма колико да воле традиционалну књигу, препознају предности електронских издања и верују да ће она у будућности преузети примат. Ово из разлога јер електронске књиге дају већу могућност избора, доступности, па самим тим и читања. Оправдано се питамо да ли ће и када класичне књиге завршити у музејима. Нажалост, ако буде тако, надајмо се да ће и млађи нараштаји држати књиге у рукама и читати.

⁴ На Трећој конференцији архива словенских земаља, одржаној 18–21. октобра 2012. у Љубљани и у Липицама, на тему *Нови медији као архивска грађа*, представница Архива Словеније мр Татијана Хајтник је изнела случајеве преузимања архивске грађе правних лица која иду под стечај, а која је забележена само у електронском облику – дигитализована. Када је аутор овог рада, донекле са чуђењем, упитао где је физичка архивска грађа, тј. она која је дигитализована, а пре свега папирна грађа, одговорила је да друге грађе једноставно нема. Таквих случајева има

Одувек је било присутно и знано да се о уређењу начина живота људи и њиховим правима и обавезама старају права и правни прописи њихових друштвених заједница, а пре свих држава. И данас, у савременом свету, било који облик друштвене делатности не може бити уређен уколико нормативно није регулисан, пре свега системским, а онда и материјалним прописима.

Савремено електронско пословање мора и може да се уреди законским и подзаконским прописима, као што је то урађено када је реч о архивској грађи класичног порекла. Међутим, овај вид пословања је много теже нормативно уредити, јер не постоје нека већа искуства, а наука се није дубље упуштала у питања постојаности и заштите ових облика записа. Насупрот томе, отишло се далеко напред на плану усавршавања нових видова технологије. У прилог овој тврдњи иде и чињеница да је 8% цивилизованог света прихватило електронске облике комуницирања.

Различито се у свету оцењује место и улога архивске делатности, а нарочито како је то регулисано позитивноправним нормативизмом. У многим државама то је релативно добро регулисано. У једном броју држава место и улога архивске делатности и архива уопште није ни приближно регулисана у односу на важност и улогу тог непроцењивог и незаменљивог културног блага.

Бројне функције архива, разврстане по делокрузима, могу се сврстати у три основне групе: управну, научну и културну.

Управне функције архива су: стручни надзор над регистратурама у погледу архивирања, чувања и стручног одржавања регистратурског материјала, учешће код излучивања безвредног регистратурског материјала, давање сагласности на листе категорија са роковима чувања, преузимање архивске грађе у архив, издавање уверења о подацима који се чувају у архивима, овера преписа докумената који се чувају у архивима за потребе јавне управе, правних и физичких лица, издавање решења о забрани коришћења одређене архивске грађе.

Научне функције би, пре свега, биле: активности на теоријском и практичном раду, истраживање и проучавање засновано на научним методама рада, израда информативних средстава (историјске белешке, сумарни и аналитички инвентар, регеста, индекс и сл.), публиковање архивске грађе и информативних средстава, изложбе, предавања и сл.

Културне функције изражене су у чувању и стручној обради архивске грађе, фондова и збирки, изради евиденција о архивској грађи и регистратурском материјалу ван архива и у архиву, обезбеђењу свих облика заштите (техничко-технолошке, биолошке, физичке), стварању услова за рад и давање информација о садржају архивске грађе и могућностима њеног коришћења.

доста у Словенији. У Србији, мање, али има. О овој теми говорили су још Мирослав Новак и Ника Плесец. Колико је то актуелна тема, уверили смо се када су у дискусији узели учешћа сви представници архива словенских земаља који су присуствовали Конференцији.

Огромна је улога архива у вршењу наведених функција, из којих произлази право грађана на историјске вредности кроз истину, право на тачну и верификовану информацију, кроз заштиту корисника архивске грађе и загарантовану заштиту права личности и забрану цурења недозвољених података.

Прихватање стандардизације, категоризације, валоризације и дигитализације омогућавају архивској делатности да прати савремене технолошко-електронске трендове и тиме ни у чему не заостаје за другим делатностима.

Такође треба напоменути да су најчешћи органи надлежни за оснивање и рад архива, избор директора и обезбеђивање средстава за рад, пре свих министарства културе. То је један од бројних разлога да архивима припада место и у култури. Наравно, архиви су извор и основ дрштвених и егзактних наука. Међутим, зависно од изграђених сазнања и схватања вредности архива односно архивске грађе, државе архивима додељују статус органа управе, најчешће под називом *државни архив* или *архив је управна организација* (Црна Гора, Македонија...). Видљиво је да власти одлучују о стратегијама развоја архивске струке, њеном месту и улози и другим надлежностима, па је мало тога остало у надлежности самих архива.

Архиви су јединствене, незаменљиве и веродостојне основе културног идентитета сваког народа и државе, па се поставља питање да ли са таквим прерогативима архивистика може бити помоћна наука. Свакако не! Она се као посебна наука изучава на факултетима многих држава. Стога статус, место и улогу архива у свакој држави треба да пропише позитивноправни нормативизам, који би архивистику изједначио са осталим друштвеним наукама. Архиви морају бити деполитизовани и њихова руководства треба да буду владари знања и професионалци, а не припадници партија на власти.

Трчање и јурење нереалним брзинама, у намери да се што пре дигитализује чак и несређена архивска грађа у архивима је nonsens, без обзира на то што је сада за тим јагма и помодарство.

На исти начин како је законски регулисана заштита физичке, класичне архивске грађе, мора бити заштићена и електронска грађа. То је потребно и из разлога јер се налазимо у времену и простору када је број докумената произведен у електронском облику далеко већи од оних у физичком (папирном) облику. Мора се дати приоритет класификацији, стандардизацији и валоризацији архивске грађе као предуслову за њену дигитализацију, јер ће тиме архивска грађа у правом смислу те речи бити очувана и за следеће векове. Самим тим она се може користити без бојазни да може бити уништена.

Дигитализација, као нови облик заштите архивске грађе, не може се и не сме игнорисати. Архивска делатност, као битан сегмент културе и јавне управе, једна је од најприоритетнијих грана у којој се очигледно исказује неопходност

провођења дигитализације.⁵ Стога, пре свега, нормативно треба регулисати питања дигитализовања архивске грађе, као и питања приступа тој грађи.

Нове технологије морају бити присутне и у сфери вредновања и чувања архивске грађе и не треба у садржајном и доказном смислу правити разлику између класичних и дигиталних записа.

Увођењем дигитализације смањује се јаз у свим односима између архива и других субјеката, пре свих у култури, а посебно између грађана и архивских установа код којих они остварују своја права.

Закључна разматрања

- заштита архивске грађе мора бити циљ сваког развијеног друштва, па тиме и државе;
- архивска делатност је пре свега културна а потом и научна, уз напомену да је мало друштвених делатности у које она не задире. Архивска грађа је културно добро, један од најважнијих сегмената државе и њених грађана, а њена заштита је предуслов за трајан процес обогаћивања људи. Човек без своје културе, историје, свога порекла и наслеђа је отуђен, изгубљен у најгрубљем смислу значења те речи, погодан за тлачење;
- архивска грађа не може бити у потпуности заштићена уколико на одговарајући начин законски није дефинисано питање статуса архива и место које му припада у култури, науци и јавној управи, јер то у свакој држави одређују материјални закони. Уколико одређене државе нису на одговарајући начин законски решиле питање статуса архива и њихово место и улогу која им припада у култури, науци и јавној управи, оне би требале то што пре да ураде доношењем делотворних прописа. Доношењем и применом архивског законодавства умрежавају се архивске институције, уређује начин управљања архивима, заштита, валоризација и коришћење архивске грађе. Тим нормативизмом се на поуздан и организован начин регулише цео систем заштите архивске грађе;
- модерни правци архивистике, без њеног директног укључивања у процес информатизације, дигитализације и свих других облика електронских записа и уједначавања по важности са конвенционалном

⁵ Но, сетимо се изјава угледника архивске струке, првог или једног од првих доктора архивистичких наука на подручју бивше СФРЈ Јожа Жондара, вишегодишњег директора Историјског архива у Љубљани, али и других признатих архивиста који су били или су још увек склони да кажу да нема архивског документа уколико није тродимензионалан, било да је у папирном или микрофилмованом облику или у другим стандардним – класичним облицима. То је доскора било и разумљиво, али данас, када преко 80% света употребљава електронске записе, то је незамисливо.

грађом, немају перспективе и будућности. Игнорисањем овог проблема доводи се у питање будућност архивске делатности уопште и егзистенције архива у модерном друштву. Наставак традиционалног рада и деловања није довољан да одговори на све захтеве и изазове модерног друштва постављене пред архиве и архивску службу сваке државе. То треба да пропише позитивноправни нормативизам;

- код израде нових прописа који уређују архивску делатност морају се консултовати системски закони, материјални прописи који уређују архивску делатност, прописи који регулишу заштиту података о личности, тајним подацима, електронском потпису, међународни прописи и препоруке, домаћа и страна искуства, етика, морал;
- архивске установе, и поред тога што је њихово место на пиједесталу извора за историју и друге друштвене науке сваке државе, немају своје заслужено место опредељено архивским нормативизмом;
- интерес сваког архива је да сачува историјске изворе своје земље, чиме потврђује континуитет и историјску оправданост постојања своје државе.

Литература:

1. Јован П. Поповић, *Збирка прописа из архивске делатности*, САРЈ и Савет за научно-истраживачки рад, Београд–Задар 1987. године
2. Закон о културним добрима, "Службени лист Републике Србије" број 71/94
3. Јован П. Поповић, *Преглед прописа о заштити архивске грађе на просторима југословенске државе од 1918. године до распада СФРЈ и прописа који су донети у новоствореним државама, раније републикама СФРЈ, до 2007 године*, "Технични и vsebinski problemi klasičnega i elektronskega arhiviranja", Maribor 2007.
4. Мирјана и Његован Кљајић, *Правни систем заштите културних добара у Србији*, ЈП "Службени гласник Републике Србије", Београд 1996.
5. Јован П. Поповић, *Zakonske regulative o razmejitvi arhivskega gradiva v obstoje i zakonodaji*, Arhivi, Ljubljana 1998.
6. Јован П. Поповић: *Значај архивског законодавства и архива за заштиту архивске грађе*, Право и привреда, Београд 1998.
7. Азем Кожар, *Архивистика у теорији и пракси 2 и 3*, Архив Тузланског кантона, Тузла 2005. и 2011.

8. Богдан Лекић, *Архивистика*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2006.
9. Миле Бакић: *Архивистика*, Историјски институт Републике Црне Горе, Подгорица 2007.
10. Јован П. Поповић, *Архивска документа (уверења, потврде, оверени преписи и др.) као доказно средство у управном и судском поступку и у друге сврхе*, реферат поднет на Међународном архивском саветовању у Тузли, "Архивска пракса", број 12, Тузла 2009.
11. Миодраг Зечевих, *Стварање општих аката*, "Привредни преглед", Београд 1990.

Jovan P. Popovic

Centuries of Experience as Protection of Various Format of Archival Records as One of the Preconditions for its Legal Regulation

Summary

One of the most important issues of archival records' protection is its storage. Keeping archival records includes and requires a space for researchers as well as conditions for its use.

It can also be a problem for record keepers because it is really difficult to provide space for storing large quantities of archival records in dedicated facility. This is one of the most important issues that archivists struggled with in history and in particular nowadays.

At the same time a question is raised – where and how the ancient archival records were stored, in which kind of space, shelves, and to what extent conditions such as air, light, micro-organisms, dust, humidity, microbial and protection from moisture, etc. affected its sustainability and durability and what the consequences of storing archives in such environment were. The author of this paper, in his extensive career, encountered documents, particularly from earlier periods that were wonderful, rare, with beautiful calligraphy and nearly indestructible. Yet, in the second half of the twentieth century, a number of written documents increased to the extent of real industrial production of archives.

New formats of records appeared – microfilm, microfiche, photocopies, optical disks, digitization and other. The transfer of the "classic" archival records (paper) to new forms (usually microfilm) preserves the original, source material, saves the occupied space and increases its usage.

Digitization, as a new form of record, is the creation of the original digital record, and transferring an analog material into digital form. Uniform policies and guidelines in most countries of the former Yugoslavia – that could be the basis for

the digitization of the archives, do not exist, nevertheless digitization is very present. Digitization in culture extends to the level of citizen participation in all aspects of cultural life, which could be seen as the democratization of culture.

Regardless, archival practice raises the question – what are the old and the new technologies, and further, what is the life cycle of new technology? So far it is shown that the only way to complete protection of archives is interaction between old and new technology.

We find that digitization should be first "introduced" in the archival records with the earliest dates, due to small number of surviving documents, than to the archives categorized as a cultural good of great and exceptional importance, and to the most researched archives.

However, digitization requires legal regulation.